

<https://doi.org/10.15804/ppk.2024.02.20>
2024, nr 2 (78), ss. 6

Data akceptacji: 10.04.2024

Data publikacji: 30.04.2024

Cytowanie

CHICAGO: P. Kuczma, Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 17 maja 2023 r., sygn. akt II OSK 1461/20, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2024, nr 2, s. 279–284, <https://doi.org/10.15804/ppk.2024.02.20>

APA: Kuczma, P. (2024), Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 17 maja 2023 r., sygn. akt II OSK 1461/20, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” nr 2, s. 279–284, <https://doi.org/10.15804/ppk.2024.02.20>

Paweł Kuczma

ORCID ID: 0000-0003-1443-4742

Uniwersytet Zielonogórski

E-mail: p.kuczma@wp.pl

**Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego
z 17 maja 2023 r., sygn. akt II OSK 1461/20**

Słowa kluczowe: małżeństwo, sąd administracyjny, sprawa administracyjna, klauzula porządku publicznego, konstytucja

Keywords: marriage, administrative court, administrative case, public order clause, constitution

Streszczenie

Tematyką glosowanego wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego (sygn. akt II OSK 1461/20) jest kwestia ustalenia dopuszczalności dokonania na gruncie prawa polskiego transpozycji aktu zawarcia w Wielkiej Brytanii związku małżeńskiego przez osoby tej samej płci. Aktualnie sądy administracyjne podzielają stanowisko w przedmiocie odmowy dokonania na gruncie prawa polskiego transkrypcji aktu zawarcia związku małżeńskiego za granicami Polski przez osoby tej samej płci. Wydaje się, że stanowisko to może ulec w przyszłości ewolucji. Z tego względu zostały zaprezentowane argumenty służące konsekwentnemu odróżnianiu małżeństwa kobiety i mężczyzny od związku osób tej samej płci.

Abstract**Gloss to the Decision of the Supreme Administrative Court of May 17, 2023, file ref. no. II OSK 1461/20**

The subject of the commented judgment of the Supreme Administrative Court (II OSK 1461/20) is the issue of determining the admissibility of transposing the British act of same sex marriage under Polish law. A judgment permitting such a substantive and technical act would lead to the preparation of a marriage certificate containing personal data of persons of the same sex. Currently, administrative court share the position on the refusal under Polish law to transcribe the act of marriage concluded abroad by of the same sex. However, the NSA presents a position that may evolve. For this reason, arguments have been presented to consistently distinguish marriage between a man and women a same-sex relationship.

✱

I.

Tematyką głosowanego wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego (sygn. akt II OSK 1461/20) jest kwestia ustalenia dopuszczalności dokonania na gruncie prawa polskiego transpozycji aktu zawarcia w Wielkiej Brytanii związku małżeńskiego przez osoby tej samej płci. Orzeczenie o dopuszczalności dokonania takiej czynności materialno-technicznej doprowadziłoby do sporządzenia aktu małżeństwa, które zawierałby dane osobowe osób tej samej płci, co w praktyce oznaczałoby legalizację małżeństw jedнопłciowych w Polsce. Problemem prawnym, z którym mierzyły się organy administracji oraz sądy administracyjne, było ustalenie, czy w zaistniałym stanie faktycznym transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej i czy stanowiłaby obejście prawa.

Zauważyć należy, że schemat działania małżeństw jedнопłciowych wstępujących w związek małżeński poza granicami Polski i próbujących „zalegalizować” tak zawarte małżeństwo w Polsce doczekał się na przestrzeni ostatnich lat kilku rozstrzygnięć sądów administracyjnych, w tym NSA¹. Orzecznictwo

¹ Na przykład wyrok NSA z 22 czerwca 2021 r., sygn. akt II OSK 2608/19, wyrok WSA w Łodzi z 24 maja 2023 r., sygn. akt III SA/Łd 43/23, wyrok WSA w Warszawie z 24 stycznia 2023 r. sygn. akt VII SA/Wa 2295/22.

w tym zakresie wydaje się być stabilne i konsekwentne, a podnoszone przez skarżących argumenty w zasadzie powtarzają się. Glosowany wyrok jest jednym z ostatnich wyroków wydanych w tego typu sprawach, który wpisuje się w ustaloną linię orzecniczą sądów administracyjnych, ale otwiera drogę dla ewentualnej zmiany rozumienia terminu „małżeństwo” w orzecznictwie po dokonaniu zmian ustawodawczych.

II.

Zaprezentowane w glosowanym orzeczeniu stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego zasługuje na pełną aprobatę. W wyroku tym Naczelny Sąd Naczelny NSA uznał, że w sprawie nie doszło do naruszenia art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 14 EKPCz, z uwagi na treść art. 12 tej Konwencji i wynikające z niego prawo poszczególnych państw do unormowania prawa do zawierania małżeństw przez ustawy krajowe.

NSA nie dopatrywał się także naruszenia przepisów art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 uPasc² oraz art. 18 Konstytucji RP uznając za trafne rozstrzygnięcie organów administracji publicznej i WSA w Lublinie w przedmiocie odmowy dokonania na gruncie prawa polskiego transkrypcji aktu zawarcia w Wielkiej Brytanii związku małżeńskiego przez skarżących kasacyjnie, jako osoby tej samej płci. W uzasadnieniu wyroku NSA trafnie zwrócił uwagę, że „funkcją klauzuli porządku publicznego jest ochrona krajowego porządku prawnego przed jego naruszeniem w postaci uznania aktu stanu cywilnego nieodpowiadającemu fundamentalnym zasadom polskiego prawa. W ramach przesłanki porządku publicznego badaniu podlegają skutki prawne uznania danego aktu. Nie chodzi przy tym o samą sprzeczność zagranicznego aktu stanu cywilnego z podstawowymi zasadami porządku prawnego, ale o to, by skutki transkrybowania takiego aktu były nie do pogodzenia z tymi zasadami”. NSA dookreślił, jak należy rozumieć zwrot „podstawowe zasady porządku prawnego” uznając za takie nie tylko fundamentalne zasady ustroju społeczno-politycznego, czyli zasady konstytucyjne, ale także naczelną zasady rządzące poszczególnymi dziedzinami prawa cywilnego, ro-

² Ustawa z 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. 2023 poz. 1378, 1615).

dzinnego czy procesowego. NSA stwierdził, że „przepisy regulujące dopuszczalność zawarcia małżeństwa w Polsce stanowią naczelną zasadę zarówno prawa rodzinnego, jak i prawa o aktach stanu cywilnego dotyczącego zawierania małżeństw. Źródłem tych przepisów jest bowiem art. 18 Konstytucji RP, stanowiący, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”.

O ile sam wyrok nie jest zaskoczeniem, to interesujące wywody dotyczą definicji małżeństwa. Z treści uzasadnienia NSA płynie wniosek, że zarówno Konstytucja, jak i Kodeks rodzinny i opiekuńczy za małżeństwo uznają związek kobiety i mężczyzny. Dokonując wykładni art. 18 Konstytucji NSA wskazał, że „przepis ten nie przesądza o niemożliwości prawnego uregulowania w jakiegokolwiek formie związków osób tej samej płci, ale podkreśla szczególną ochronę małżeństwa, które jest związkiem kobiety i mężczyzny. Polskie przepisy rangi ustawowej stanowią wypełnienie tej zasady konstytucyjnej. Z art. 1 § 1 ustawy z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1359, Krio) wynika, że małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecny złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. NSA wskazał, że przepis ten jest na tyle jasny, że nie pozostawia wątpliwości w zakresie wykładni pojęcia małżeństwa w polskim porządku prawnym”.

Stanowisko NSA zostało wzmocnione „graficznie”, ponieważ sąd użył pogrubionej czcionki zwracając uwagę na możliwość uregulowania „związków” osób tej samej płci i wystrzegając się użycia formuły „małżeństw osób tej samej płci”. Z drugiej strony NSA użył sformułowania „związków w jakiegokolwiek formie” (co rodzi pytanie, czy pod tym zwrotem rozumie także związków w postaci „małżeństw?”), co mogłoby stanowić zapowiedź zmiany stanowiska w sytuacji, gdyby ustawodawca zdecydował się na ustawowe uregulowanie statusu małżeństw par jednopłciowych. NSA zaprezentował zatem dość ostrożnościową postawę, zgodnie z powiedzeniem „Panu Bogu świeczkę a diabłu ogarek”. Może to oznaczać, że w przyszłości, z uwagi na tendencje społeczne, sądy administracyjne będą prezentować inne poglądy na wspomnianą kwestię. Zwłaszcza że interpretacja Konstytucji pozwalająca na tworzenie

innych postaci małżeństw na gruncie ustawodawstwa zwykłego, pojawia się w poglądach współczesnych³.

NSA w uzasadnieniu nie zwrócił uwagi na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w wyroku z 9 listopada 2010 r., sygn. akt SK 10/08, że „jedeny element normatywny, dający się odkodować z art. 18 Konstytucji, to ustalenie zasady heteroseksualności małżeństwa”. Przekonanie TK koresponduje z poglądami formułowanymi w doktrynie, że „ustrojodawca – próbując w okresie tworzenia Konstytucji RP wykluczyć małżeństwa jednopłciowe – uściślił pojęcie «małżeństwo», określając je tradycyjnie jako związek kobiety i mężczyzny⁴ oraz że przyjęcie w Konstytucji małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny nawiązuje do naturalnych funkcji płodzenia i wychowania dzieci. „Uznanie rozumienia małżeństwa oznacza zatem niemożność pozakonstytucyjnej (nawet ustawowej) zmiany pojęcia małżeństwa”⁵.

Definicja „małżeństwa” i rozumienie tego terminu należy do pojęć zastanych języka prawnego i z tego względu elementy normatywne płynące z art. 18 Konstytucji są dla ustawodawcy zwykłego wiążące. Także wykładania historyczna i analiza prac KKZN ukazuje, że termin „małżeństwo” dotyczył, w zamysle ustrojodawcy, wyłącznie związku kobiety i mężczyzny. W związku z tym nieuzasadnione prawnie jest swobodne manipulowanie zakresem znaczeniowym terminu „małżeństwo”⁶ i formułowanie w ustawach zwykłych alternatywnych form małżeństwa dla osób jednopłciowych. Wydaje się, że termin „małżeństwo”, biorąc pod uwagę brzmienie Konstytucji, jest zastrzeżony wyłącznie dla związku kobiety i mężczyzny. Konstytucja nie na-

³ W. Borysiak, *Komentarz do art. 18 [w:] Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis/el, także Z. Radwański, *Konstytucyjna ochrona małżeństwa, macierzyństwa i rodziny [w:] Prace cywilistyczne. Księga pamiątkowa dla uczczenia 40-lecia pracy naukowej profesora Jana J. Winiarza*, red. S. Wójcik, Warszawa 1990, s. 234.

⁴ K. Complak, *Komentarz do art. 18 [w:] Komentarz. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, s. 32. W innej pracy K. Complak konsekwentnie twierdzi, że Konstytucja RP „uznaje jedynie heteroseksualne związki małżeńskie”. Zob. K. Complak, *Normy pierwszego rozdziału Konstytucji RP*, Wrocław 2007, s. 146.

⁵ J. Boć, *Komentarz do art. 18 [w:] Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 48–49.

⁶ P. Mostowik, *Kilka uwag o ochronie małżeństwa na tle Konstytucji i prawa międzynarodowego [w:] Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym*, red. J.M. Łukasiewicz, A.M. Arkuszewska, A. Kościółek, Toruń 2017, s. 58.

kazuje, ale też nie zakazuje możliwości uregulowania innych form związków osób jedнопłciowych nawet opierając się na obowiązującym modelu małżeństwa osób heteroseksualnych. Ba, wydaje się, że współczesne uwarunkowania i potrzeby społeczne wymagają od ustawodawcy jak najszybszego pochyleniem się nad uregulowaniem tego rodzaju związków. Jednak jednym z kluczowych elementów odróżniających takie związki od małżeństw powinna być kwestia terminologiczna.

Literatura

- Boć J., *Komentarz do art. 18 [w:] Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław 1998.
- Borysiak W., *Komentarz do art. 18 [w:] Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Complak K., *Komentarz do art. 18 [w:] Komentarz. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014.
- Complak K., *Normy pierwszego rozdziału Konstytucji RP*, Wrocław 2007.
- Mostowik P., *Kilka uwag o ochronie małżeństwa na tle Konstytucji i prawa międzynarodowego [w:] Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym*, red. J.M. Łukasiewicz, A.M. Arkuszewska, A. Kościółek, Toruń 2017.
- Radwański Z., *Konstytucyjna ochrona małżeństwa, macierzyństwa i rodziny [w:] Prace cywilistyczne. Księga pamiątkowa dla uczczenia 40-lecia pracy naukowej profesora Jana J. Winiarza*, red. S. Wójcik, Warszawa 1990.